

עניין של חיים ומוות

שבת אחר הצהריים

קראו את הפסוקים הבאים לקראת השיעור השבועי: מתי ה' 21-30; משלי ו' 21; ז' 3; משלי ו' 23; ז' 2; ו' 24; ו' 31,30; משלי ז' 26, 27.

פסוק לשינון: "פִּי נֶר מְצֹנָה, וְתוֹרָה אֹר; וְדַרְךְ חַיִּים, תּוֹכָחוֹת מוֹסֵר" (משלי ו' 23).

שני אחים נשארו לבד בבית. הם קיבלו מאמס אזהרה חמורה לא לגעת בעוגה שזה עתה נאפתה. כדי לוודא שיצייתו, היא איימה עליהם בעונש אם יעזו להפר את מצוותה. מיד לאחר שהאם עזבה את הבית, לקח לבנים דקות ספורות בלבד להחליט לאכול את העוגה. "זה עניין של חיים ומוות" – הצדיקו את החלטתם. "הרי אימא לעולם לא תהרוג אותנו, אז בוא נאכל את העוגה!"

ואולם, בעיני המורה בספר משלי, הסוגיה הנידונה כאן היא באמת עניין של חיים ומוות. השפה שהוא נוקט בה נוקבת ונחושה ולפעמים ציורית מאוד. גם ישוע השתמש בלשון נוקבת כאשר לימד על המוות ועל חיי הנצח (ראו מתי ה' 21-30), ואין להתפלא על כך. בסופו של דבר, גורלנו הסופי, הנצחי (יש משהו חשוב יותר מזה?) תלוי בבחירות שאנו נוטלים כאן ועכשיו. לכן, עלינו לקחת את הדברים הנוקבים שנאמרו כאן כפשוטם.

התורה בחיינו

קראו את משלי ו' 21, ז' 3. כיצד אנו אמורים להבין את הדימויים הגופניים שניתנו בפסוקים אלה, בקשר לדרך שבה עלינו להתייחס לתורת ה'?

כפי שראינו באחד השיעורים הקודמים, בספר משלי הלב נחשב למושב הרגשות והמחשבות. כשאנו מצווים לקשור את התורה על לבנו (ו' 21), הכוונה היא שנשרה תמיד בקרבה יתרה לתורת ה'. כשהתורה קשורה על לבנו, לעולם לא נאבד מגע איתה, שכן היא מגדירה מהו חטא (רומ' ז' 7). המורה אף מאיץ בנו לכתוב את התורה על לוח לבנו (משלי ז' 3), כשם שעשרת הדיברות נחרטו על לוחות הברית באצבע אלוהים.

כשמדברים על התורה החרוטה על לבנו, פירוש הדבר הוא שהתורה אינה מערכת חוקים חיצונית שנכפתה עלינו. התורה אמורה לחדור למטרותינו, מניעינו וכוונות לבנו הכמוסים, ובדרך זו להיות חלק מ"האני" שלנו. זהו ביטוי נוסף להבטחה שנתן שאול השליח: כאשר "הַמְּשִׁיחַ בְּקֶרְבְּכֶם, הַתְּקֹה אֶל הַכְּבוֹד" תהפוך למציאות בחיכם (קול' א' 27).

ענידת התורה סביב הצוואר מעידה אף היא שעלינו לשמור אותה קרובה אלינו. אנשי העולם העתיק נהגו לקשור את תכשיטיהם וחפצי הערך שלהם סביב צווארם. הצוואר הוא האיבר שדרכו עובר האוויר אל הריאות, וכך הוא מאפשר לנו לנשום ולחיות.

קשירת התורה על האצבעות משמעה יישום מעשי של התורה. המורה מתמקד כאן באצבעות כדי לרמוז על פעולות עדינות מאוד. התורה אמורה להשפיע לא רק על נטילת החלטות חשובות, אלא אף על נטילת החלטות פטוטות (ראו לוקס ט"ז 10).

על אף שהכוונה המקראית של הדימויים הללו היתה סמלית בלבד, חשוב לציין שסמלים אלה משמשים הלכה למעשה במסורת העברית, הנוצרית והמוסלמית. לדוגמה, כריכת התפילין סביב הראש, האצבעות והזרועות ביהדות, ענידת סמל הצלב על הצוואר בנצרות, וכריכת מחרוזות התפילה סביב האצבעות בנצרות ובאסלם.

סמלים עשויים לעזור, אך מדוע עלינו להיזהר לא לבלבל בין סמל לבין הדבר הממשי שהוא מייצג?

אור וחיים

קראו את משלי ו' 23. כיצד קשורה התורה ל"אור"?

דבר ה' או תורת ה' הושוו בתנ"ך לאור: "גַּר לְרַגְלֵי דְבָרְךָ; וְאֹר, לְנִתְיָבְתֵי" (תהילים קי"ט 105). במחשבה העברית קיים קשר בין "תורה" ל"אור": כשם שהמנורה מאירה את דרכנו, התורה עוזרת לנו לצעוד בדרך הישר ולא לסטות ממנה; כלומר, כאשר אנו עומדים בפני החלטות מוסריות, התורה מסייעת לנו לדעת מהי הבחירה הנכונה, גם אם לפעמים ההיגיון שלנו או תועלתנות אישית מנסים לפתותנו להתעלם ממצוות התורה. אילו דוגמאות תמצאו בכתבי הקודש של אנשים שנהגו על פי תורת ה' חרף סיבות טובות לא לעשות זאת? מה נלמד מציותם? באילו מקרים, אם בכלל, החלטתכם לדבוק בתורה נראתה שגויה, לפחות מנקודת מבט אנושית?

קראו את משלי ו' 23 ומשלי ז' 2. מדוע התורה קשורה ל"חיים"?

מאז החטא הקדמון, תקוותנו לחיי נצח אינה טמונה בתורה, אלא אך ורק במשיח, דרך אמונה בו. ואולם, ציות לתורה ולעקרונות שהיא מייצגת ממשיד להוות חלק חשוב מחיי האמונה (ראו מתי י"ט 17, התגי י"ד 12). אנו מציינים משום שה' הוא אלוהינו, כפי שהוא אמר לבני ישראל לפני אלפי שנים: "אֲנִי, יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם" (ויקרא י"ח 4). תורת ה' קשורה ל"חיים" משום שאלוהים הוא מקור החיים. עקרון זה מייצג רוחניות אמיתית: עלינו לבטוח באלוהים ובהבטחותיו לחיינו בעולם הזה, ממש כשם שעלינו לבטוח בהבטחותיו לחיי הנצח שנחל.

ישוע אמר: "אֲנִי אֹר הָעוֹלָם. אִישׁ הַהוֹלֵךְ אַחֲרַי לֹא יִתְהַלֵּךְ בַּחֹשֶׁךְ, אֶלָּא אֹר הַחַיִּים יִהְיֶה לוֹ." (יוחנן ח' 12). האם חוויתם את ממשות ההבטחה הנפלאה הזו בהליכתכם עם ה'?

לגבור על פיתויים

כאמור, מחבר פסוק 23 במשלי ו' מקשר בהשראת רוח הקודש בין אור וחיים לתורת ה'. בפסוק הבא, הוא מעניק לנו דוגמה מעשית לדרך שבה התורה, כאור וכחיים, יכולה לשמש מגן רוחני עוצמתי בעבורנו.

ממה אנו מזהרים במשלי ו' 24? חוץ מהאזהרה המפורשת והמובנת מאליה, איזו אזהרה מרומזת יותר ניתנה כאן?

כאשר אדם דתי עובר ניסיון, הפיתוי הגדול ביותר שלו הוא למצוא סיבה דתית שתצדיק את חטאו. שימוש בשם ה' כדי לתרץ ולהצדיק התנהגות רעה אינו רק חילול השם בדרך הנוראה ביותר, אלא גם הולכת שולל, ובגדול. אחרי הכול, אם מישהו מאמין ש"אלוהים איתו", מה כבר תוכלו לומר לו? זה עלול אפילו לקרות במקרים של ניאוף. אנשים כאלה יאמרו בהחלטיות: "אלוהים הראה לי שזו האישה המיועדת לי!" אם זה מה שהם מאמינים, מי יוכל לחלוק על מה ש"אלוהים" הראה להם?

בנוסף, שימו לב שלא רק יופייה של האישה מפתה את הנער. היא משתמשת בלשון חלקות ובמחמאות, וזאת כדי למשוך את הקורבן לתוך המלכודת. לדאבונו, גברים ונשים רבים נקלעו למצבים מסוכנים כאלה דרך דברי פיתוי, שלפעמים מנוסחים אפילו בשפה דתית. מחבר ספר משלי מבקש להזהירנו מפני הולכת שולל זו.

התורה היא תרופת הנגד המושלמת ל"חלקת הלשון" של אישה פתיינית. רק מצוות התורה וחובת הציות יסייעו לנו לעמוד בפני מילותיה המפתות, הנשמעות כנות ויפות כל כך. ואכן, אישה כזו תאמר לכם שאתם לא רק נאים, אלא גם חכמים ופקחים. היא אפילו עלולה להזכיר בפניכם את צרכיה הרוחניים; ואז, באורח אירוני ומסוכן, "אהבת האלוהים" עלולה להפוך תירוץ להצדקת חטא.

חשבו באיזו קלות אנו עלולים ללכת שולל, אפילו תחת מסווה האמונה, ולהצדיק מעשים רעים מסוגים שונים, לא רק ניאוף. לכן, מדוע מחויבות מוחלטת לתורת ה' היא המגן היחיד שלנו מפני מוחנו ומפני התחבולות שהוא עלול להשתמש בהן כדי להערים עלינו?

“לא תגנוב”

מיד לאחר האזהרה מפני ניאוף (משלי ו' 24-29), המחבר דן בחטא אחר: גניבה (פסוקים 30, 31). הקשר בין שני הדיברות (לא תנאף, לא תגנוב), מראה לנו כיצד אי ציות לאחד הדיברות עלול להשפיע על ציותנו ליתר הדיברות. אדם הבוחר את מצוות התורה שברצונו לציית להן נוקט בגישה מסוכנת יותר מאי ציות לתורה כולה. “מעוז הרוע בעולמנו אינו חיי הרשע של חוטא רע ומושחת או אדם מנודה ובזוי, אלא דווקא חיי חסידות ומוסריות, שלמראית עין נראים מכובדים, מהוגנים, אציליים ומרשימים, אך הם נגועים בהתמכרות לחטא אחד או למידה מגונה אחת... אדם שניחן ברעיונות נעלים על החיים, האמת והכבוד, ועם זאת עובר על מצווה אחת מתורת ה' הקדושה, עיוות והשחית את מתנותיו הנאצלות והפך אותן לפיתוי המביא לידי עבירה.” (אלן ג'י. ווייט, Education, עמ' 150).

קראו את משלי ו' 30, 31. מה נאמר בפסוקים אלה על מה שאדם נואש מסוגל לעשות?

עוני או רעב אינם מצדיקים גניבה. הגנב אשם גם אם עשה זאת “כדי לַמְלֵא נַפְשׁוֹ, כִּי יִרְעֵב” (פס' 30). על אף שאין לבוז לגנב כזה, הוא עדיין חייב לשלם פי שבע מגניבתו; הדבר מעיד על כך שאפילו מצבו הנואש אינו מצדיק את חטאו. מאידך, בתנ"ך נאמר מפורשות שאנו מחויבים למלא את צרכי העניים והנזקקים, שמא יאולצו לגנוב כדי לשרוד (דברים ט"ו 7, 8).

מעניין לציין שהמחבר דן בניאוף, עובר לדון בגניבה, ואז שב לדון בניאוף (משלי ו' 32-35). שני החטאים דומים במידת מה. בשני המקרים, אדם לוקח ללא היתר דבר מה השייך לזולתו. ואולם, ההבדל החשוב, המכריע בין גניבה לניאוף טמון בעובדה שבחטא הגניבה מדובר אך ורק על אובדן של חפץ, ואילו חטא הניאוף כרוך בדבר הרבה יותר משמעותי וחשוב. בחלק ממקרי הגניבה ניתן לתת פיצוי על גניבת חפץ; במקרה של ניאוף, במיוחד כשלנואף או לנואפת יש ילדים, הנזק עלול להיות חמור בהרבה מאשר במקרה של גניבה.

“לא תנאף.” דיבר זה לא רק אוסר מעשים לא מוסריים, אלא אף מחשבות תאוות ותשוקות גשמיות, או כל מעשה הנוטה ללבותן... המשיח, אשר לימד את החובות והמצוות הכבירות של תורת ה', הכריז כי מחשבה או מבט לא טהורים כמוהם כעבירה על מצות התורה.” (אלן ג'י. ווייט, אבות האומה ונביאי ישראל, כרך ב', עמ' 70).

איום המוות

רוב האנשים אינם חושבים על המוות בעודם מבצעים חטא; עניינים אחרים מעסיקים את מוחם, בדרך כלל מחשבות על הסיפוק וההנאה המידיים שיפיקו מחטאם. בנוסף, משום שהתרבות הפופולרית נוטה לרומם את הניאוף וחטאים אחרים, הדבר מגמד את סוגיית החטא. לעומת זאת, ספר משלי מציב את החטא בפרספקטיבה הנכונה; השקפה זו הדהדה שנים רבות מאוחר יותר בדברי שאול השליח: **"כִּי שָׂכַר הַחַטָּא הוּא מָוֶת"** (רומי ו' 23).

קראו את משלי ז' 22, 23. מה הופך את הנואף פגיע כל כך לסכנת מוות?

האדם ה"הולך אחריה" מתואר כמי שאיבד את אישיותו ורצונו. הוא הפסיק לחשוב. המילה "פתאום" רומזת על כך שהוא לא הקדיש זמן למחשבה. הוא מושווה ל"שור, אָל טָבַח גָּבֵא," לאוויל המובל כשידיו אזוקות כדי לקבל את עונשו, או לציפור "הממהרת" ליפול לתוך מלכודת. אף אחד מהם אינו מבין שחיינו נתונים בסכנה.

קראו את משלי ז' 26, 27. מה הופך את האישה המושחתת לקטלנית?

אפשר שהאישה המתוארת כאן אינה "רק" נואפת. למעשה, היא מייצגת ערכים המנוגדים לחוכמה. שלמה משתמש בדימוי זה כדי להזהיר את תלמידו מפני רשע מכל סוג שהוא. הסיכון הוא עצום, שכן האישה הזאת לא רק פוצעת, אלא אף הורגת, וכוחה רב כל כך שהיא מסוגלת להרוג אפילו את הגברים החזקים ביותר. במילים אחרות, גברים רבים לפניכם שהיו חזקים מכם, לא הצליחו להימלט מידיה ולשרוד. שפת הכתוב האוניברסלית מעידה מפורשות על כך שהמחבר המקראי דן באנושות כולה. (למילה "שאול" המופיעה בטקסט אין שום קשר למילה "גיהינום" כפי שנהוג לחשוב; היא מציינת את מקום מושבם של המתים: הקבר).

לבסוף, הנקודה היא שחטא, בין אם מדובר בניאוף או בעבירה אחרת, מוביל להכחדה, והכחדה היא ההיפך הגמור מחיי הנצח שה' חפץ להעניק לכל בני האדם דרך ישוע המשיח. אין להתפלא על הלשון הנוקבת, שכן, כפי שאמרנו במבוא לשיעור ביום שבת – אנו עוסקים כאן, פשוטו כמשמעו בעניינים של חיים ומוות.

חשבו על אנשים "חזקים" שהכרתם או שמעתם עליהם, שנפלו, ובגדול. מדוע אמור הדבר לגרום לכם לרעוד בנוגע לעצמכם? מהו המגן היחיד שלנו?

לימוד נוסף: "השטן מציע לבני האדם את ממלכות העולם הזה בתמורה לכניעתם לסמכותו העליונה. אנשים רבים עושים זאת ומוותרים על אלוהים ועל מלכות השמיים. עדיף למות מאשר לחטוא; עדיף לסבול מחסור מאשר לרמות; עדיף לרעוב מאשר לשקר." (אלן ג'י. ווייט, Testimonies for the Church, כרך 4, עמ' 495).

"עדיף לבחור בעוני, תוכחה, נתק מחברים או כל סבל אחר, מאשר לטמא את הנשמה בחטא. מוות במקום המטת חרפה או חילול תורת ה' אמור להיות המוטו של כל משיחי. כמאמינים המתיימרים להיות מתקני דת, אשר נוצרים את האמיתות הקדושות והמטהרות ביותר של דבר ה', עלינו להעלות את הרמה הרבה מעל המקובל בעת הזו." (אלן ג'י. ווייט, Testimonies for the Church, כרך 5, עמ' 147).

שאלות לדיון:

1. כיצד נפגין כובד ראש בנוגע לחומרת החטא בלי ליפול למלכודת הפנאטיות? בעת ובעונה אחת, כיצד נציית לתורת ה' בלי ליפול ללגליזם?
2. קראו את שמות כ' 1-17. כיצד קשורים עשרת הדיברות זה לזה? מדוע, אם נחלל בגלוי דיבר אחד, קרוב לוודאי שנחלל גם את יתר הדיברות? (ראו איגרת יעקב ב' 11). אילו דוגמאות תמצאו בכתבי הקודש, שבהם חילול של דיבר אחד הוביל לחילול של דיבר נוסף או של יתר הדיברות?
3. הגו לעומק ברעיון כיצד אנשים עלולים להשתמש בדת כדי להצדיק את מעשיהם הרעים. לא קשה לעשות זאת, במיוחד כשמעלים על נס את ה"אהבה" כקנה המידה האולטימטיבי של טוב ורע. אחרי הכול, חשבו על כל המעשים הרעים שבוצעו בתואנה של "אהבה". לכן, כיצד ממשיכה התורה להגן על בני האדם, הן מפני עצמם והן מפני הזולת, שכן בלעדיה הם עלולים להיגרר לחטא?
4. עברו שוב על השאלה שניתנה בסוף השיעור ביום א', העוסקת בכלבול בין סמלים לבין הממשות שהם מייצגים. כיצד אנו עלולים לעשות זאת? לדוגמה, כיצד עבודת אלילים עשויה להיות אחת הדרכים לכך? אילו מסורות המסמלות אמיתות רוחניות עלולות להיחשב בטעות כאמיתות עצמן?